

DR. PIETER J. LALLEMAN HEEFT EEN BOEK GESCHREVEN MET DE PRIKKELENDE TITEL *50 MISVERSTANDEN OVER DE BIJBEL*. IEMAND MAAKTE MIJ ER TELEFONISCH OP ATTENT EN DEED DE SUGGESTIE HET IN FOCUS TE GAAN RECENSEREN – EN STUURDE HET VERVOLGENS TOE! DAN MOET JE WEL STERKE ARGUMENTEN HEBBEN OM AAN ZO’N OPROEP GEEN GEHOOR TE GEVEN. INMIDDELS WAS IK NIEUWSGIERIG GEWORDEN WELKE MISVERSTANDEN DE AUTEUR ZOU NOEMEN, EN BEN HET BOEK NA ONTVANGST METEEN GAAN LEZEN.

IK VOND HET HARTVERWARMEND TE ZIEN DAT DE AUTEUR UITGAAT VAN DE GODDELIJKE INSPIRATIE VAN DE BIJBEL. AAN HET EIND VAN HET VOORWOORD SPREEKT HIJ DE WENS UIT DAT DE LEZER ‘DOOR DIT BOEK MEER ONDER DE INDRUK KOMT VAN DE SCHOONHEID EN DE WIJSHEID VAN DE BIJBEL, EN VOORAL VAN DE AUTEUR: ONZE MACHTIGE EN LIEFDEVOLLE GOD!’ (P.9). HIJ VINDT HET BOEK GESCHIKT OM TE GEVEN AAN ‘IEMAND DIE NIET GEREGELD IN DE KERK KOMT, MAAR WEL INTERESSE HEEFT IN DE BIJBEL’, EN OM HET TE GEBRUIKEN ‘VOOR EEN GROEP DIE BIJVOORBEELD NA DE ALPHA-CURSUS ONTSTAAT’ (P.9). NATUURLIJK WAS IK BENIEUWD OF IK DIT BOEK EVENEENS VOOR DE GENOEMDE DOELGROEPEN GESCHIKT VOND.

MISVERS ‘WOOR EN GEZ

• Gerard Kramer



TANDEN OF DEN VAN WAARHEID OND VERSTAND'?



Misverstanden

Lalleman bespreekt een hele reeks misverstanden waar ook ik dat etiket op zou plakken. Een losse greep: 'De Bijbel is één boek met een verhaallijn', 'God heeft ons de Bijbel kant en klaar gegeven', 'De inhoud van de Bijbel is door een commissie bepaald – of misschien wel door Constantijn', 'Je moet alles in de Bijbel letterlijk nemen', 'De Bijbel staat vol fouten', 'Vertalers laten willekeurig Bijbelverzen weg', 'Alles in de Bijbel weegt even zwaar', 'De profeten waren toekomstvoorspellers', 'De apocriefe boeken zijn slecht', 'Paulus schrijft moeilijk', 'Paulus schrijft dat alle mensen worden gered', 'De Bijbel zegt niets over het huwelijk'.

Al deze misverstanden ben ik zelf ook vaak tegengekomen. Ze worden door Lalleman helder besproken en overtuigend weerlegd of genuanceerd. Dat gebeurt op een pakkende manier: leerzaam en toch leuk!

Misverstanden?

U ziet het: dit kopje is gelijk aan het vorige, maar eindigt met een vraagteken. Ik heb namelijk bij vijf van de vijftig misverstanden een vraagteken gezet, om de simpele reden dat ik die niet als misverstanden beschouw. Ik ga die vermeende misverstanden nu bespreken.

1. Er waren exact twaalf apostelen

Lalleman schrijft op p.106: 'Jezus had twaalf discipelen en dus waren er later ook twaalf apostelen', en voegt er dan aan toe: 'Het eerste deel van deze stelling klopt min of meer, maar het tweede deel is een misverstand'. Volgens mij valt dat wel mee: als iemand ermee bedoelt dat er een speciale groep van twaalf discipelen was, die door de Heer zelf ook als apostelen werden aangeduid, is er weinig aan de hand. Lalleman wijst zelf ook op o.a. Mat.10:1,2; hij duidt deze groep mannen terecht aan als 'vaste kerngroep van twaalf'. Enigszins verwarrend is dat Lalleman de begrippen discipel en apostel door elkaar gebruikt, en daarmee wil aantonen dat er meer discipelen en dus ook meer apostelen waren dan de twaalf. Als het om de apostelen gaat, wijst hij op Hand.14:4 – waaraan ik vs.14 zou toevoegen – om aan te geven dat ook Paulus en Barnabas apostelen werden genoemd. Dat is op zichzelf een correcte observatie. Maar iemand die spreekt over 'de twaalf apostelen', vindt steun in plaatsen waar sprake is van 'de twaalf', zoals bijv. Mat.11:1; Mark.6:7; 3:16 Luk.9:1; Joh.6:7. Ook Paulus gebruikt deze aanduiding in 1Kor.15:5. Aan het einde van de Bijbel, in Openb.21:14, is sprake van 'de twaalf apostelen van het Lam'.

Lalleman vraagt zich af 'of de eerste gelovigen er goed aan deden om Matthias als twaalfde apostel te kiezen' (p.108). Ze hadden moeten wachten totdat ze de Heilige Geest

hadden ontvangen en hebben het lot geworpen. 'Als er twaalf apostelen moesten zijn, zou God dan niet Paulus voor deze plaats in gedachten hebben gehad?'. Petrus heeft echter uit de Schriften, die hij sinds kort met een geopend verstand begreep (Luk.24:45), geconcludeerd dat er voorzien moest worden in de vacature die door Judas' dood ontstaan was. De twaalf apostelen moesten de Heer bij zijn leven gekend hebben, zowel voor als na zijn opstanding, tot aan de hemelvaart (Hand.1:21v.). Het apostelschap van Paulus heeft een ander karakter. Paulus was wel apostel, maar hij behoorde niet tot 'de twaalf'.

Samenvattend: door de formulering 'Er waren exact twaalf apostelen' te kiezen, schuift hij zijn opponent een mening in de schoenen die hij helemaal niet hoeft te hebben. Lalleman relateert zo het unieke karakter van 'de twaalf', al is het waar dat er ook anderen apostelen genoemd werden. Hun apostelschap moet echter van dat van 'de twaalf' – inderdaad, exact twaalf in getal – worden onderscheiden. Het gaat er maar om wat je met apostelen bedoelt – en het antwoord op die vraag moet eerst goed beantwoord worden¹.

2. Het boek Openbaring gaat over de toekomst

'Sommigen vinden dat Openbaring een gedetailleerde beschrijving geeft van wat er in 'de laatste dagen' zal gebeuren. Dit is echter een misverstand, zowel van de inhoud van Openbaring als van wat 'de laatste dagen' inhouden', schrijft Lalleman op p.113. Hij geeft vervolgens een veel te beknopt relaas over het begrip 'de laatste dagen', en laat met een beroep op Hebr.1:1 zien dat dit soms op het verleden slaat, maar ook op het heden, en dat het in Openbaring niet voorkomt.

Lalleman wijst er - terecht - op dat profetie niet altijd toekomstvoorspelling inhoudt. De zeven gemeenten van Openb.2-3 werden aangesproken op hun handel en wandel destijds. Toch schrijft hij dat Openb.4-7 een overzicht geeft van de hele wereldgeschiedenis, dat in Openb.8-18 'profetische beelden' worden gegeven 'die betrekking hebben op meer dan één ding: op Johannes' eigen tijd en op de wereldgeschiedenis. Openbaring 12 beschrijft bijvoorbeeld de geboorte van de Messias'. De kern van het boek Openbaring is volgens Lalleman hoofdstuk 5, dat hij als volgt samenvat: 'Jezus is de opgestane Heer en Hij heeft de leiding over de geschiedenis. Hij en niemand anders! Jezus gaat de wereldgeschiedenis tot een goed einde brengen'.

¹ Zie hierover uitvoeriger mijn artikel *Het apostelschap*, Oude Sporen 2019, Het apostelschap (oudesporen.nl)



Het boek Openbaring gaat wel degelijk voor het grootste deel over de toekomst. De gelovigen krijgen erin te horen 'wat spoedig moet gebeuren', en horen direct de verzekering 'want de tijd is nabij' (1:2,3).

Het is jammer dat Lalleman niet wijst op de sleuteltekst, namelijk 1:19, waar staat dat Johannes moet opschrijven

- wat hij heeft gezien: dat is 1:10-18;
- wat is: dat is, blijkens 4:1, de periode die aan de tijd die als 'na deze dingen' wordt aangeduid, voorafgaat. Dat betekent dat hoofdstuk 2 en 3 het heden aangeven, oftewel de hele periode dat de gemeente op aarde is. Drie keer vinden we dat die periode duurt tot de komst van de Heer; zie 2:25; 3:3 en 11. Die komst was toekomst toen Johannes dit schreef, en is dat nog steeds!
- en wat hierna gebeuren zal: dat is, eveneens blijkens 4:1, de tijd dat de gemeente niet meer op aarde, maar in de hemel is.

Natuurlijk maakt God ons de toekomst niet zonder reden bekend. Onze blik op de toekomst heeft gevolgen voor ons functioneren in het heden. Na 4:1 is echter alles toekomst, dus ook hoofdstuk 12! Er wordt terecht door Lalleman, zoals ik net opmerkte, gesteld dat hier naar de geboorte van de Messias wordt verwezen, maar die geboorte wordt vermeld in een visioen dat gepresenteerd wordt als 'een groot teken *in de hemel*' (12:1). Er wordt hemels inzicht verschaft in een bijzondere toekomstige periode in de geschiedenis van Israël op aarde².

² Zie hierover bijv. K.Fieggan, *Openbaring*, Doorn / Gorinchem 2020, 90-94.

3. Het Nieuwe Testament vertelt over de opname van de gemeente

Lalleman meent dat de opname van de gemeente 'een tamelijk nieuw element' is, 'want pas sinds ongeveer 200 jaar verwachten sommige gelovigen twee wederkomsten van de Heer Jezus' (p.116). Die laatste opmerking zou ik nou een misverstand noemen; daar zijn goede kerkhistorische argumenten tegenover te plaatsen. Dat zou nu echter te ver voeren³. Maar al zou deze bewering correct zijn, dan nog is niet de kerkgeschiedenis onze toetssteen, maar de Schrift.

Als Lalleman stelt dat het een misverstand is te stellen dat het Nieuwe Testament over de opname van de gemeente schrijft, dan is dat op zijn minst misleidend. Het Nieuwe Testament schrijft wel degelijk over de opname van de gemeente, zoals we zullen zien; er bestaat echter verschil van inzicht over de vraag *wanneer* deze opname zal plaatsvinden – voorafgaand, tijdens of na de Grote Verdrukking. Maar dat is iets anders dan te stellen dat het Nieuwe Testament daarover niet schrijft.

Lalleman kent drie argumenten voor, wat hij noemt, 'de gedachte van twee wederkomsten en voor de opname van de gemeente', die zijns inziens 'geen van drieën sterk staan'. Twee van de door hem genoemde argumenten wijs ik evenzeer af. Met Lalleman ben ik van mening dat de

³ Zie J.G.Fijnvandraat en H.P.Medema, *Zo zullen wij altijd met de Heer zijn. Over de komst van Christus en de opname van de Gemeente*, Vaassen 1992, 64-79.



opname als zodanig in Openbaring niet wordt geleerd of genoemd – al wordt hij m.i. verbeeld of geïmpliceerd in 4:1. Ook zou ik, met Lalleman, de leer van de opname niet baseren op Matth.24:40-41.

Lallemans derde argument voor de door hem als een misverstand beschouwde opname is 1Thess.4:13-18. Maar in dat gedeelte staat toch echt dat de doden in Christus eerst zullen opstaan, en dat wij daarna, ‘de levenden die overblijven, samen met hen in wolken worden *opgenomen* (cursivering van mij) de Heer tegemoet in de lucht; en zo zullen wij altijd met de Heer zijn’ (vs.17). Lalleman schrijft daarover: ‘Het is een misverstand hierin een *vertrek* van de aarde te zien. Het gaat hier om een *ontmoeting* met de Heer Jezus’. Dat laatste baseert Lalleman op het feit dat ‘tegemeet’ op enkele plaatsen betekent dat het gezelschap dat iemand tegemoet gaat, vervolgens met de betrokkene samen diens oorspronkelijke reisrichting voortzet, zoals in Hand.28:15. Zo zou de gemeente fungeren als een soort ontvangstcomité dat straks de Heer tegemoet gaat en Hem naar de aarde begeleidt, ‘waar Hij op zijn troon zal plaatsnemen en het oordeel zal uitspreken’ (p.119). Dat ‘tegemeet’ (Gr. *eis apantèsin*) op zichzelf de door Lalleman genoemde notie kan hebben, bestrijd ik niet⁴ – maar dan moet dat wel door de samenhang zichtbaar worden gemaakt! Zo blijkt uit Hand.28:16 dat Paulus en de broeders die hem tegemoet waren gekomen, uiteindelijk in Rome eindigden, waarvandaan de broeders ook vertrokken waren (Hand.28:14v.). Maar dat is extra info, die niet in het woordje ‘tegemeet’ ligt opgesloten. Welke extra info krijgen we dan wel over de plaats waar we na de opname zullen verblijven? Welnu, er staat in 1Thess.4:17 dat we dan ‘altijd bij de Heer’ zullen zijn, en dat betekent dat onze woonplaats het Vaderhuis zal zijn. Dat blijkt uit een niet door Lalleman genoemd gedeelte dat over de opname gaat, namelijk Joh.14:1-3.

4. Paulus wil dat vrouwen zwijgen in de kerk

Lalleman is van mening dat de kerk eeuwenlang ten onrechte een algemene zwijgplicht voor vrouwen heeft gebaseerd op 1Kor.14:34-35 en 1Tim.2:11-12. Lalleman betoogt dat deze zwijgplicht misverstand is, oftewel dat Paulus helemaal niet wil dat vrouwen zwijgen in de kerk: ‘Deze teksten zijn namelijk niet zo absoluut als ze lijken, en er staat nog veel meer over de rol van vrouwen in het Nieuwe Testament’ (p.150).

Dan volgt een uitvoerig betoog om de - vanzelfsprekend correcte - stelling te onderbouwen dat vrouwen in het Nieuwe Testament ‘als volwaardige gemeenteleden’ worden erkend. Hij stelt dat als je Romeinen 16 ‘goed leest’, je dan ziet ‘dat zij leidende posities hebben in de huisgemeenten in Rome’, en dan worden namen genoemd van vrouwen als Priscilla, Maria, Tryfena, Tryfosa, Persis. Ook Junia komt aan bod (zij wordt als een apostel aangeduid), en Febe. Kennelijk lees ik niet goed, want hoe welwillend ik mij ook opstel, ik kan uit Paulus’ tekst de conclusie van Lalleman niet trekken⁵.

Als Lalleman zo een aantal (naar zijn oordeel) leidinggevende vrouwen heeft verzameld, schrijft hij: ‘In het licht van de vele gegevens hierboven is het onwaarschijnlijk dat de apostel in 1 Korinthe 14 ineens alle vrouwen opdracht zou geven om te zwijgen’. Dat doet Paulus ook niet, het gaat slechts om een *zwijgen tijdens de samenkomst van de gemeente*. Een merkwaardige *move* maakt Lalleman als hij stelt: ‘Omdat het in 14:35 gaat over het stellen van vragen, lijkt het erop dat vers 34 niet bedoeld is als een algemeen verbod op spreken in de gemeente, maar als regel voor concrete omstandigheden. In de verzen 23 en 30 doet Paulus zulke oproepen om te zwijgen ook aan mensen die in andere talen spraken en aan profeten, zonder dat hij zegt dat deze personen altijd moesten zwijgen’. Ik zou willen stellen dat wie in dit geval ‘goed leest’, niet kan concluderen dat 1Kor.14:34 vrouwen alleen het stellen van vragen wordt verboden omdat het daarover in vers 35 gaat. In vers 34 worden de vrouwen opgedragen te ‘zwijgen in de gemeenten, want het is hun niet geoorloofd te spreken’. De daarna genoemde extra optie om dit spreken eventueel zo in te richten dat het in de vragende vorm plaatsvindt, wordt in vs.35 evenmin toegestaan, maar naar de privésfeer verwezen. Daar, en niet in de samenkomst van de gemeente, mogen vrouwen vragen stellen. Dus eerst in het algemeen spreken, dan specifiek het spreken in vraagvorm – beide behoren vrouwen niet in de gemeentelijke samenkomst te doen. Talensprekers en profeten mogen wel in de gemeenten spreken, maar moeten zwijgen in bepaalde omstandigheden – namelijk als er geen uitlegger is, resp. als er als twee of drie gesproken hebben, en niet door elkaar. Maar bij het zwijgen van de vrouwen worden er door Paulus geen specifieke omstandigheden genoemd. Overigens is dit niet in strijd met het bidden en profeteren van vrouwen in 1Kor.11:5, want daar gaat het niet over de gemeentelijke samenkomst, zoals Lalleman meent: die

⁴ Zie hierover mijn *De Heer tegemoet in de lucht. Bijbelstudies bij de Eerste Brief van Paulus aan de Thessalonicenzen*, Zwolle 2020, 107.

⁵ Voor een weerlegging van vergelijkbare ideeën zie mijn artikel *Febe*, in *Focus op de Bijbel* 2020, nr.48, 15-17. Daarin recenseer ik Paula Gooder, *Febe. Een verhaal. Paulinisch christendom in narratieve vorm*, Franeker 2020.

komt daar pas in vs.17 aan bod.

Het is verbazingwekkend dat ook rechtzinnige uitleggers uit het zwijggebod in 1Kor.14:34 een soort preeklicentie weten te creëren. Ik kan het niet anders zien dan dat men bij deze manier van uitleggen Paulus' tekst het tegenovergestelde laat zeggen van wat er staat - omdat men zich bij wat hij op het eerste gezicht zegt, ongemakkelijk voelt. Hoe dan ook: teksten van Herodotus, Plato of Aristoteles heb ik in de wetenschappelijke commentaren nog nooit op een dergelijke manier behandeld zien worden.

Ten slotte nog een opmerking over 1Tim.2:11,12. Paulus geeft aan dat hij in algemene zin niet wil dat vrouwen mannen op gezaghebbende wijze onderwijs geven. Dit beperkt hij niet tot de samenkomsten van de gemeente.

5. De brief aan de Hebreëen is door Paulus geschreven

Met de gedachte dat Lalleman het een misverstand noemt dat Paulus de brief aan de Hebreëen geschreven zou hebben, heb ik op zichzelf de minste moeite. De auteur van de brief aan de Hebreëen noemt zijn naam niet, en ik kan prima leven met verschillende opties ten aanzien van het auteurschap van deze brief. Maar toch: als Lalleman dit een misverstand noemt, staat voor hem dus vast dat wie men ook als auteur in gedachten heeft, dit vanzelfsprekend niet Paulus kan zijn. Is het echt zo simpel?

Er zijn namelijk best goede argumenten om de brief aan de Hebreëen aan Paulus toe te schrijven:

- de auteur behoorde niet tot de twaalf apostelen (2:3);
- de auteur was een metgezel van Timotheüs (13:23);
- 2Petr.3:15 doelt op een brief die Paulus aan Joodse gelovigen heeft geschreven (vgl. 2Petr.3:1 met 1Petr.1:1). Dat kan heel goed een verwijzing zijn naar de brief aan de Hebreëen;
- de auteur schrijft vanuit Italië, mogelijk Rome (Hebr.13:24).

Dit zijn geen doorslaggevende argumenten *vóór* het auteurschap van Paulus, net zo min als er doorslaggevende argumenten *tegen* Paulus' auteurschap zijn⁶.

Lalleman geeft een beknopt historisch overzicht van de manier waarop men in de eerste eeuwen met de vraag naar het auteurschap van de brief aan de Hebreëen omging. Hij

denkt zelf in ieder geval dat de auteur niet Paulus is:

- echte brieven van Paulus zijn geen preken, zoals deze brief, maar Lalleman geeft zelf aan dat dit natuurlijk een uitzondering kan zijn (p.163);
- woordkeus en stijl zijn anders dan die van Paulus. Daar heeft Lalleman zeker een punt, en ik moet zeggen dat ik zijn observatie deel. Maar is iemands stijl altijd identiek? Als ik zie hoe ikzelf zo'n 40 jaar geleden schreef, zie ik zeker verschil met mijn huidige schrijfstijl. En hangen woordkeus en stijl niet ook sterk met het onderwerp samen? Het is niet vreemd dat een verheven onderwerp behandeld wordt in een verheven stijl;
- het Oude Testament wordt uitvoerig geciteerd. Maar is dat vreemd als je aan Joodse gelovigen onderwijs geeft?
- Lalleman noemt als zijn sterkste argument datgene wat staat in 2:3. Daar is sprake van 'zo'n grote behoudenis ... waarover aanvankelijk gesproken is door de Heer en die aan ons bevestigd is door hen die het gehoord hebben'. Volgens Lalleman laat de auteur hier merken dat hij geen apostel was – en Paulus was dat wel! Ik zou zeggen: de auteur laat hier merken dat hij niet tot de twaalf behoorde – die hij trouwens in deze brief evenmin als apostelen aanduidt.

Wie is volgens Lalleman de schrijver van de brief? Hij noemt als opties een volledig onbekende, of Priscilla, al dan niet samen met haar man Aquila. De reden waarom ik geloof dat het in ieder geval *niet* Priscilla was, is Paulus' onderwijs in 1Tim.2:11-12.

Conclusie

Lalleman laat op allerlei plaatsen in zijn boek merken dat hij een Bijbelgetrouwe Schriftuitlegger is. Naar mijn mening is hij op een aantal punten, die ik hierboven genoemd heb, niet nauwkeurig en niet consequent genoeg. Een enkele keer wijkt hij in zijn uitleg zelfs zo ver van de tekst af dat ik mij slechts verbaasd afvraag hoe hij die kan rijmen met zijn Schriftgetrouwe uitgangspunten. Daarom zou ik zijn boekje juist *niet* geven aan iemand die niet geregeld in de kerk komt, maar wel interesse heeft voor de Bijbel. Ook een groep die na een Alpha-cursus ontstaat, zou ik andere lectuur aanbevelen.

N.a.v. Pieter J. Lalleman, *50 misverstanden over de Bijbel*, 192 pagina's, Uitgeverij Gideon, mei 2021, EAN-code 9789059991835, €16,50.

⁶ Zie de bespreking van het auteurschap in W.J.Ouweneel, *Wij zien Jezus. Bijbelstudies over de Brief aan de Hebreëen*, deel I, Vaassen 1982, 7-10; K.Fiegggen, *Hebreëen. Bijbelstudie-aantekeningen*, Gorinchem 2015, 3.